

Міжнародне гуманітарне право (МГП)

Тема 2.2. Особливості ведення
воєнних дій з урахуванням норм
МГП.

Завдання уроку:

1. Ознайомити учнів з історією розвитку міжнародного гуманітарного права (МГП);
2. Розкрити особливості правового статусу учасників бойових дій та миротворчих військ;
3. Охарактеризувати заборонені засоби і методи ведення бойових дій, заборонені дії відносно жертв війни.

Місце проведення: кабінет захисту Вітчизни.

Час: 45 хв.

Навчально-методичне забезпечення: наочні посібники, роздатковий матеріал.

Хід уроку

I. Вступна частина (15хв.)

1. Прийом рапорту від ком. взводу, привітання;
2. Перевірка наявності особового складу;
3. Стройове тренування. Виконання команд: «Вийти зі строю» і «Стати до строю».
4. Перевірка якості засвоєння попереднього матеріалу. Тестування (10хв.)
5. Оголошення теми і завдань уроку.

Тести до теми: "Захисні споруди"

1. Захисні споруди розрізняють:

- а) за місцем знаходження;
- б) за терміном будівництва;
- в) за призначенням;
- г) за захисними властивостями;
- д) всі відповіді правильні.

2. Від якого з уражаючих факторів ядерного вибуху перекрита щілина захищає повністю:

- а) ударна хвиля;
- б) світлове випромінювання;
- в) проникаюча радіація;
- г) радіоактивне забруднення місцевості.

3. Відкрита щілина – це зигзагоподібна траншея з кількох прямолінійних ділянок довжиною до:

- а) 10 м;
- б) 15 м;
- в) 20 м;
- г) 25 м;

4. Глибина щілини може складати:

- а) 1,5 – 2,0 м;
- б) 1,6 – 1,8 м;
- в) 1,8 – 2,0 м;
- г) 2,0 – 2,2 м;

5. Нормальна місткість перекритої щілини складає:

- а) 5 – 10 чол.;
- б) 10 – 15 чол.;
- в) 15 – 20 чол.;
- г) 10 – 20 чол.;

6. Протирадіаційні укриття (ПРУ) забезпечують захист людей в умовах надзвичайних ситуацій і представляють собою споруди:

- а) герметичного типу;
- б) негерметичного типу;
- в) типу “пелюсток”;
- г) всі відповіді правильні.

7. Яка із захисних споруд захищає від радіації краще:

- А) перекрита щілина;
- Б) ПРУ, що облаштовано у підвалі кам'яного будинку;
- В) всі відповіді правильні.

8. В протирадіаційному укритті (ПРУ) повинно бути не менше двох запасних виходів, якщо воно розраховано:

- А) на 30 чол. і більше;
- Б) на 40 чол. і більше;
- В) на 50 чол. і більше;
- Г) всі відповіді правильні.

9. Чи допустима природна вентиляція, якщо ПРУ вміщує до 30 чол.:

а) так; б) ні.

10. У пристосованих під укриття приміщеннях встановлюють бачки з водою у розрахунку на одну людину на добу:

- а) 1-2л.;
- б) 2-3л.;
- в) 3-4л.;
- г) 4-5л.;

11. Дати визначення , що таке сховище?

12. За місцем знаходження сховища можуть бути:

- А) вбудовані і відокремлені;
- Б) в полі, горах, лісах;
- В) в селах чи містах;
- Г) всі відповіді вірні.

13. Якщо сховище зможе прийняти до 300 чол. Це буде:

- А) мале сховище;
- Б) середнє сховище;
- В) велике сховище.

14. Забезпечення водою у сховищі повинно бути:

- А) від водопровідної мережі міста;
- Б) аварійний запас води;
- В) вода принесена з собою;
- Г) всі відповіді правильні.

15. У сховище (укриття) потрібно приходити зі своїми:

- А) засобами індивідуального захисту, продуктами харчування, документами;
- Б) продуктами харчування, з теплим одягом на випадок евакуації, домашніми тваринами, якщо їх нікуди дівати;
- В) постільною білизною, продуктами, медикаментами, документами;
- Г) всі відповіді вірні.

16. Всі у сховищі зобов'язані виконувати розпорядження:

- А) начальника ЦО об'єкта;
- Б) чергового по сховищу;
- В) вартового міліціонера;
- Г) всі відповіді правильні.

17. Назвати типи колективних засобів захисту людей.

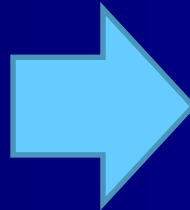
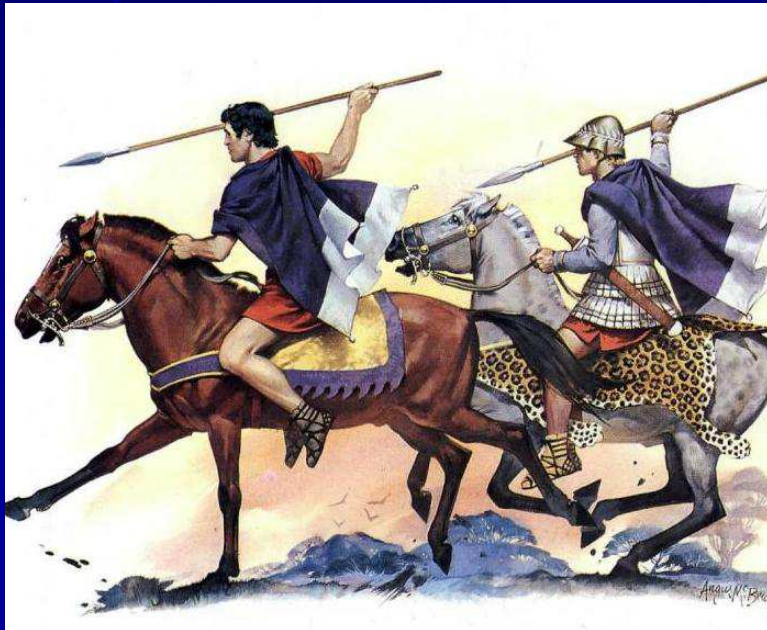
II. Основна частина (28 хв.)

**Війни другої половини XX –
початку XXI ст. та їх наслідки для
населення**

«У світі є багато такого, за що я
готовий померти, але нема нічого
такого, за що я готовий убити.»

Махатма Ганді

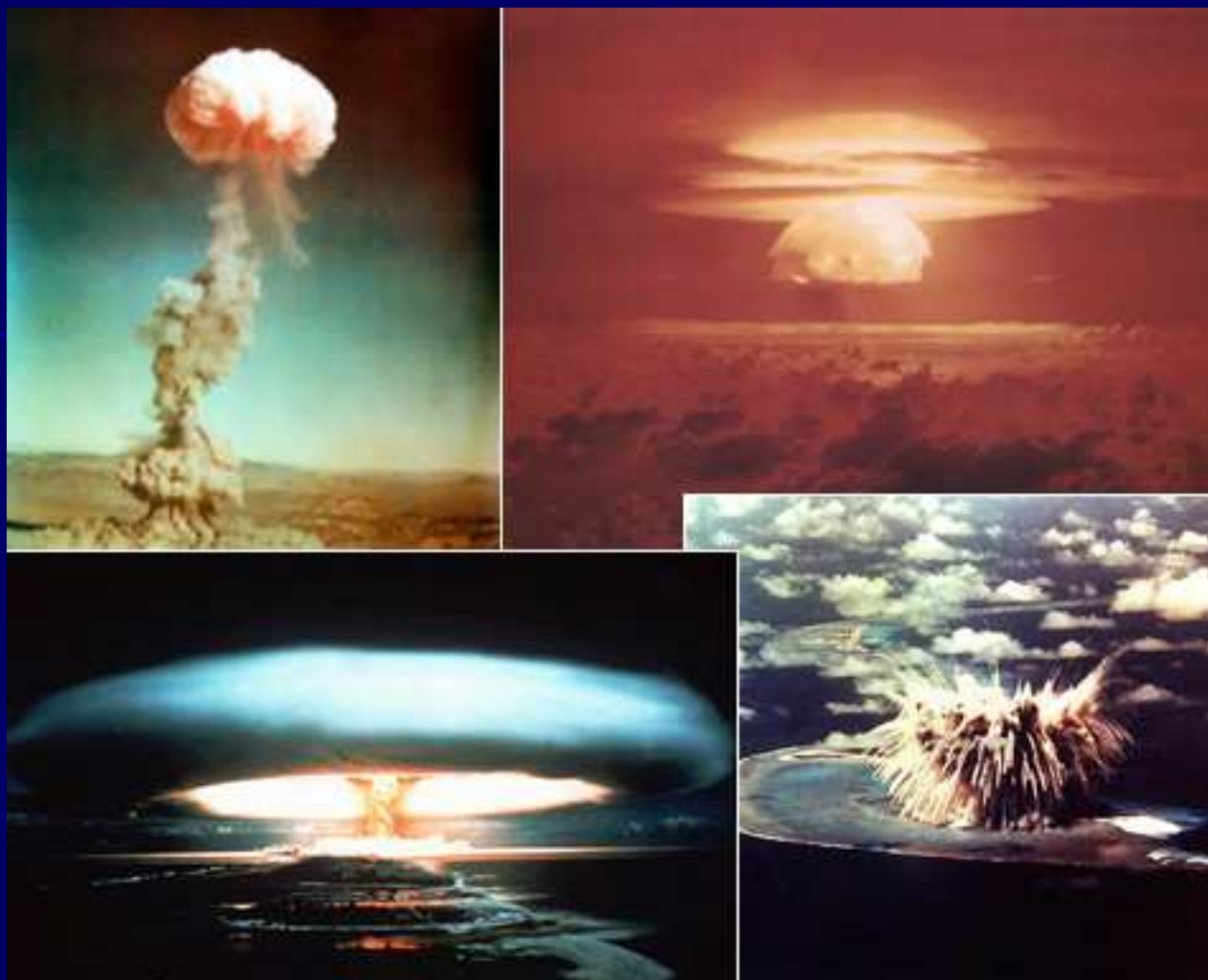
В історії людства зафіксовано і описано порядку 15 тис. війн. Війни Стародавнього світу та Середньовіччя зрозуміти не важко – у людей бракувало освіченості, інформації та засобів дипломатії для вирішення конфліктів. Але як пояснити те, що наразі ведеться близько **20 воєнних конфліктів**, людські втрати від яких становлять по різних даним від **600 000 до двох мільйонів?!**

Сьогодні в світі існує близько 40 держав, які володіють технічними можливостями для виготовлення ядерної зброї. І якщо в ХХ ст. володіння ЗМУ було зосереджене в руках сильних держав, то в ХХІ ця зброя привабила слабкі держави, які сподіваються з його допомогою компенсувати свою воєнно-технологічну відсталість.

Проте, ядерна зброя може перестати бути “зброєю стримування” і перетвориться на вид бойового озброєння.

На світовій арені з'явилися нові ядерні держави (Індія, Пакистан, Північна Корея, Іран), які можуть використовувати свій потенціал з більшою вірогідністю, ніж традиційні члени „ядерного клубу” – США, Росія, Велика Британія, Франція, Китай.

Негативні наслідки війни:

- Гуманітарна катастрофа (голод, епідемії, переміщення населення).
- Людські й матеріальні втрати.

Втрати у війнах
європейських країн у
Другій світовій війні
(включаючи загиблих у
фашистських
концтаборах) - понад 50
млн. чол.

**Але людські жертви не переконують багатьох у
тому, що необхідно покласти кінець будь-яким війнам.**

З 1945 по 1990 рік відбулося 300 війн (в середньому
7,5 - 8 на рік). А за останні 10 років XX століття відбулося
близько 100 війн і воєнних конфліктів (10 на рік)

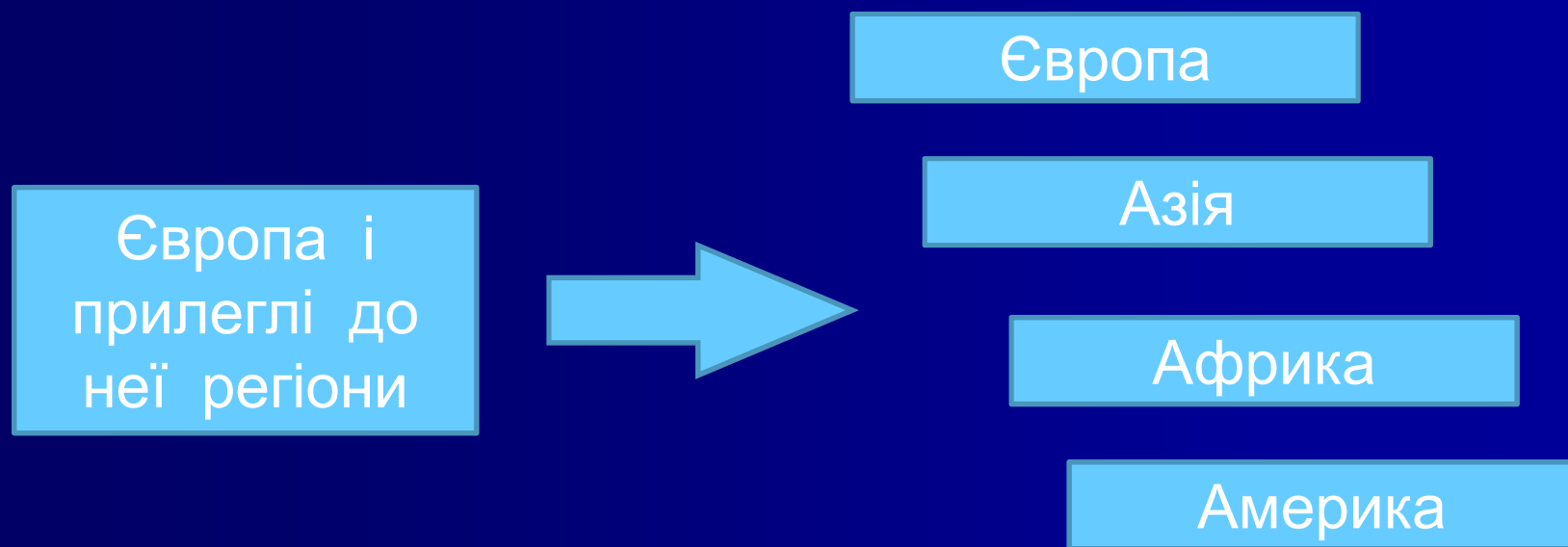
Якщо в роки Другої світової війни відсоток мирного населення, яке постраждало від бойових дій склав 50 %, то в ході агресії у В'єтнамі їх було вже 70 %, а в 1982 г. В Лівані в ході агресії Ізраїлю ця цифра зросла до 90 %.

Деякі міжнародні експерти припускають, що збройні конфлікти в 21 ст. щорічно забирають до 300 тис. життів, в основному – мирних громадян. На них припадає від 65 до 90% втрат (цифра коливається в залежності від інтенсивності бойових дій).

Якщо роки, які передували Другій світові війні, більшість воєнних конфліктів приходилось на Європу і найближчі до неї райони Північної Африки і близького Сходу, то в післявоєнні роки вони виникли в основному, в Азії, Африці і Латинській Америці. Так, за 1945-1975 гг. в Європі відбулося 5 війн і воєнних конфліктів, в Азії — 74, в Африці — 44 і в Америці — 20.

Більше половини всіх гарячих точок приходить на Африканський континент.

Оскільки в більшості випадків війни ведуться задля досягнення цілей правлячої верхівки, то абсолютно нерозумно та непрактично жертвувати заради цього людським життям та щастям.

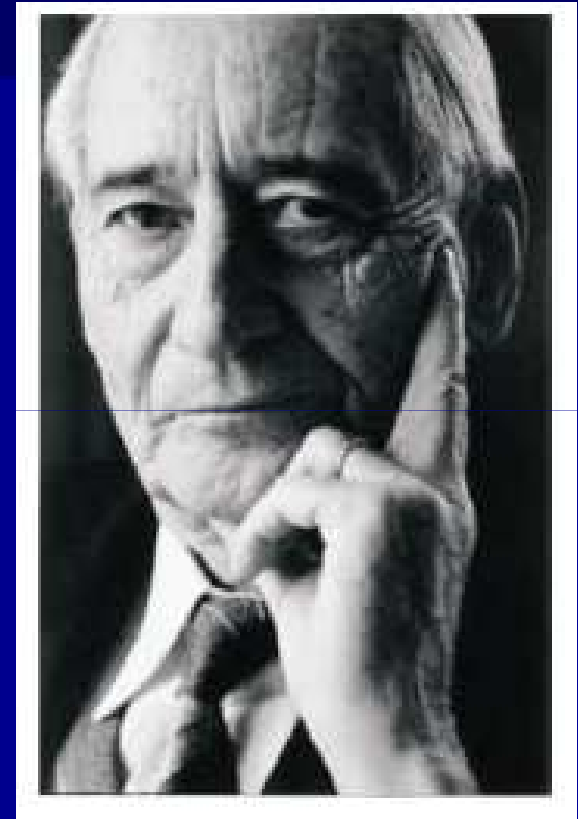
Ми можемо вирішувати складні проблеми без допомоги насилля. Потрібно лише захотіти. Ми повинні покласти край ненависті та війнам!

Появою поняття «міжнародне гуманітарне право» ми зобов'язані швейцарському професорові Жану Пікте. Він із 1946 року був директором Міжнародного Комітету Червоного Хреста і відповідальним за підготовчу роботу, прийняття в 1949 році чотирьох Женевських конвенцій про захист жертв війни.

Необхідність регулювання воєнних дій була зумовлена статистикою МКЧХ, яка свідчить, що за останні п'ять тисяч років відбулося понад 14 000 війн. У них загинуло приблизно 5 млрд. людей.

Світова громадськість дійшла до усвідомлення необхідності обмеження насилля воюючих сторін шляхом узгодженої розробки й укладання договорів, які регулюють відносини між державами під час збройних конфліктів. Це зумовило створення системи міжнародного гуманітарного права, яке ще іноді називають «**право збройних конфліктів**», або «**право війни**».

Джерелом МГП стали норми моралі.

Завдання МГП – регулювання воєнних дій з метою полегшення страждань і лих, що є їх наслідками. Принцип гуманності – основний принцип МГП.

Основні принципи збройних конфліктів


```
graph TD; A[Основні принципи збройних конфліктів] --> B[Збройні дії повинні вестися тільки проти]; B --> C([Комбатантів противника]); B --> D([Військових об'єктів]);
```

Збройні дії повинні
вестися тільки проти

Комбатантів
противника

Військових об'єктів

Міжнародні угоди, що стали основою МГП.

1907 рік, Гаазька конвенція про закони і звичаї війни на суходолі.
«Право Гааги» регулює:

- а) права і обов'язки воюючих;
- б) обмеження воюючих у виборі засобів і методів завдання шкоди противникові (засобів і методів ведення війни);
- в) обмеження насильства, не обумовленого воєнною необхідністю.

Женевські конвенції від 12.08.1949 р. «Право Женеви» охороняє в період збройних конфліктів.

а) Конвенція I «Про поліпшення становища поранених і хворих у діючих арміях».

б) Конвенція II «Про поліпшення становища поранених, хворих і осіб, які зазнали корабельної аварії, за складу озброєних сил на морі».

в) Конвенція III «Про поводження з військовополоненими».

г) Конвенція IV «Про захист цивільного населення під час війни».

Додаткові протоколи 1977 р. до Женевських конвенцій.

а) Протокол I стосується захисту жертв міжнародних озброєних конфліктів.

б) Протокол II – захист жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру.

Додатковий протокол 2005 року:

а) Протокол III – «Про введення додаткової розпізнавальної емблеми».

Розпізнавальні емблеми міжнародного гуманітарного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця:

- а – червоний хрест;
- б – червоний півмісяць;
- в – червоний кристал.

Міжнародне гуманітарне право(МГП) – це система міжнародно визнаних правових норм, які спрямовані на:

- захист жертв збройних конфліктів;
- заборону або обмеження методів і способів ведення війни;
- встановлення відповідальності військовослужбовців та працівників ЗСУ за порушення вимог права збройних конфліктів.

* * * * *

3 грудня 1994 року в Будапешті Президентом України був підписаний Кодекс поведінки учасника бойових дій. Відповідно 29 держав-учасниць зобов'язались поширювати у своїх країнах документи з міжнародного гуманітарного права.

Основні положення МГП можна звести до наступних положень:

1. Особи, які беруть безпосередньо участь у військових діях, мають право на захист життя, фізичну та моральну недоторканність. Вони мають право на гуманне ставлення до себе за будь-яких обставин без будь-яких обмежень.

2. Заборонено вбивати або наносити поранення супротивнику, який виходить з бойових дій чи знаходиться поза військовими діями.

3. Приймання поранених та хворих і догляд за ними здійснюється тією стороною конфлікту, у чий владі вони знаходяться. Забезпечується захист санітарного персоналу, санітарних формувань, транспортних засобів і матеріалів. Знак цього захисту – емблема МКЧХ – повинна користуватися повагою.

4. Військовополонені та цивільні особи, які знаходяться під владою противника, мають право на захист життя, повагу до гідності, особистих прав і власних переконань. Вони отримують захист від будь-яких проявів насилля, мають право на отримання допомоги.

5. Усі особи користуються певними юридичними гарантіями. Вони не несуть відповідальності за дії, не скоєні ними. Ніхто не може бути підданий фізичним і психічним катуванням, каліцтвам і тілесним покаранням.

6. Сторони у збройному конфлікті й особи зі складу їх військових сил не мають необмеженого права у виборі методів і засобів ведення військових дій. Заборонено застосовувати зброю і військові методи, які спричиняють зайву шкоду та надмірні страждання.

7. Сторони в конфлікті проводять чітке розмежування між цивільним населенням та особами, які ведуть бойові дії. Ні цивільне населення в цілому, ні окремі особи не можуть бути об'єктами військового нападу. Напад може бути спрямований лише на військові об'єкти.

До військових об'єктів належать:

- * Збройні сили, крім військово-медичних служб і військового духовного персоналу;**

- * Установи, будівлі та позиції, де дислокуються збройні формування та їх майно;**

- * Інші об'єкти, що через своє призначення, розміщення, значення чи використання роблять ефективний внесок у воєнні дії.**

2. Поняття збройних сил держави та правовий статус учасників бойових дій і миротворчих операцій.

Збройні сили держави (сторони), яка воює, – організовані збройні формування, що знаходяться під командуванням осіб, відповідальних перед цією державою(стороною) за дії своїх підлеглих.

Громадяни держави-противника не повинні насильно притягуватися до участі у військових діях проти своєї держави.

Збройні сили підпорядковуються внутрішній дисциплінарній системі, яка забезпечує можливість дотримання норм МГП.

Правовий статус учасників бойових дій.

Міжнародне право розрізняє дві категорії осіб:

- особи, які не входять до складу збройних сил і не беруть участі у боях – цивільне населення.

- законні учасники війни, діям яких надається державний характер і вони належать до збройних сил воюючих сторін – комбатанти.

Комбатантами називають осіб, які мають командира, відповідального за їхні дії, носять визначений і виразно видимий здалеку розпізнавальний знак, що відрізняє їх від цивільного населення, входять до збройних сил воюючих сторін та безпосередньо ведуть бойові дії проти ворога зі зброєю в руках, дотримуючи у своїх діях законів та звичаїв війни.

Відповідно до Женевських конвенцій 1949 р. до комбатантів належить:

- Особливий склад регулярних збройних сил;
- Поліцейські сили;
- Ополчення добровольчі загони, які входять або не входять до складу регулярних збройних сил;
- Особовий склад рухів опору і партизанських формувань;
- Особи, які нападають допомогу збройним силам, але не беруть особистої участі у бойових діях;
- Члени екіпажів торгових суден і цивільних літаків, які надають допомогу збройним силам;
- Населення, яке при наближенні противника взялося до зброї, за умови, що воно відкрито носить зброю і дотримується законів та звичаїв війни.

За комбатантами визнається право застосовувати військове насильство, відповідно й до них застосовується вища форма військового насильства – фізичне знищення. Потрапивши у полон, комбатанти набувають статусу військовополонених.

Некомбатанти (ті, які не воюють) – це інтендантський, медичний, юридичний та духовний персонал, який правомірно перебуває у складі збройних сил воюючої сторони і допомагає в досягненні успіхів під час бойових дій, але безпосередньої участі у них не бере застосовувати зброю може лише для самозахисту. Відповідно застосовувати зброю проти не комбатантів заборонено. Вказані особи стають комбатантами у разі їхньої безпосередньої участі у воєнних діях.

Шпигуни та найманці є незаконними учасниками воєнних дій.

Шпигуни – особи, які, діючи таємно або обманним шляхом, збирають(чи намагаються збирати) відомості на території, що контролюється іншою стороною збройного конфлікту, з метою подальшого передавання інформації протилежній стороні.

Розвідники – категорія осіб, які входять до складу збройних сил воюючих сторін і носять військову форму. Вони проникають у розташування противника з метою збору інформації про нього для свого командування. Головна відмінність військового розвідника від шпигуна – це наявність у розвідника військової форми, що свідчить про його належність до збройних сил своєї держави.

Найманець – це будь-яка особа, що:

- а) спеціально завербована на місці або за кордоном для участі у збройному конфлікті;
- б) керується здебільшого бажанням одержати особисту вигоду або матеріальну нагороду;
- в) фактично особисто бере участь у воєнних діях, не входячи до особового складу збройних сил;
- г) не є громадянином сторони, яка перебуває в конфлікті, ані особою, що постійно проживає на території, контрольованій даною стороною.

До найманців не відносяться військові інструктори і радники, які офіційно направляються однією державою для надання допомоги в будівництві збройних сил іншої держави за умови, якщо вони не беруть особистої участі у воєнних діях.

Шпигуни та найманці не мають статус військовополоненого і підлягають покаранню за свої дії.

Згідно МГП перебування у полоні вважається не покаранням, а лише можливість обмежити участь у воєнних діях.

Згідно Карного Кодексу України, найманство карається позбавленням волі терміном від 5 до 12 років.

Учасниками міжнародних миротворчих операцій(миротворцями) вважаються громадяни України, які відряджаються до іншої держави для участі в миротворчій операції у складі миротворчого контингенту, або миротворчого персоналу під егідою ООН.

Їх правовий статус визначається Законом України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях», міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та мандатом ООН на проведення міжнародної миротворчої операції з конкретними завданнями.

Визначає учасників конкретних миротворчих операцій Кабінет Міністрів України за поданням Міністерства Оборони України.

Розрізняють п'ять типів миротворчих операцій:

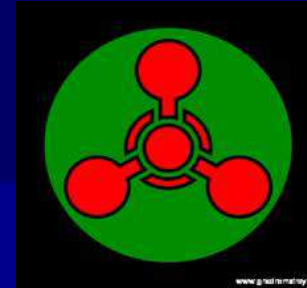
- По підтриманню чи відновленню міжнародного миру і безпеки;
- По попередженню конфліктів(для уникнення конфлікту вже були використані такі дії, як превентивна дипломатія, консультації, спостереження).
- По створенню миру(після початку конфлікту вжиті такі дії, як спостереження, примирення, накладення санкцій та інш.).
- По розбудові миру(вжиті після конфлікту такі дії, як відновлення інфраструктури, інститутів господарства).

Заборонені способи і методи ведення воєнних дій. Заборонені дії відносно жертв війни

МГП обмежує законні засоби і методи ведення війни. Цей принцип підтверджений у Додатковому протоколі I. Засоби ведення війни — це зброя й інші засоби, які використовують збройні сили у війні для перемоги над противником. Методи ведення війни — це способи застосування засобів війни.

МГП цілком забороняє такі засоби ведення війни, як:
розривні й запальні кулі, а також кулі, які перевертаються або
сплющуються в
тілі людини;
хімічна зброя, зокрема хімічні засоби -
отруйні, задушливі та інші гази, рідини
й процеси

біологічна та токсична зброя

лазерна зброя, спеціально призначена для спричинення людині,
яка не викорис-
товує оптичні прилади, постійної сліпоті;

засоби впливу на природне середовище, що мають тривалі та
надмірні наслідки
щодо руйнації або заподіяння шкоди іншій державі.

Конвенція 1981 р. забороняє або обмежує застосування конкретних видів звичайної

зброї, яка наносить надмірні ушкодження або має невибірккову дію.

До цієї Конвенції додаються три Протоколи:

Протоколом I забороняється будь-яка зброя, що наносить ушкодження осколками, які не можна виявити в тілі людини за допомогою рентгенівських променів або інших подібних методів діагностики.

Протокол II забороняє або обмежує застосування на суші мін, мін-пасток та інших пристроїв.

У Протоколі III оговорено заборону або обмеження застосування запалювальної зброї

Відповідно до міжнародного права заборонені також такі методи ведення війни:

- зрадницьке поранення або убивство мирного населення, а також поранення або убивство супротивника, який здався в полон і склав зброю;
- напад на осіб, які покидають на парашуті повітряне судно, що потерпіло аварію;
- застереження тих, хто обороняється, що в разі продовження опору нікому з них не буде пощади, та віддача наказу нікого не залишати в живих;
 - убивство парламентаря й супроводжуючих його осіб — сурмача, барабанщиканезаконне використання парламентарського прапора або прапора нейтральної держави.
- держави та прапора або розпізнавальних знаків Червоного Хреста, білого прапора парламентаря, використання форменого одягу супротивника і розпізнавальної емблеми ООН, окрім як з дозволу цієї організації;

- примушення громадян ворожої сторони воювати проти своєї держави та взяття заручників, терор відносно цивільного населення, використання голоду серед цивільного населення для досягнення військових цілей;
- здійснення геноциду під час бойових дій;
- напад невибіркового характеру, зокрема ураження об'єктів, що може спричинити втрати серед цивільного населення і ураження цивільних об'єктів;
- атака, бомбардування або знищення медичних закладів, госпітальних суден, транспортів, літаків та медичного персоналу, що мають належні розпізнавальні емблеми і використовують встановлені сигнали; незахищених міст, портів, селищ, житла, культурних цінностей, історичних та інших пам'яток, храмів тощо.

Забороненим методом ведення війни Додатковий протокол I (1977 р.) вважає
концептуальне
положення, що стає визначальним принципом ведення війни:

**«Забороняється
вбивати, наносити поранення або брати в полон противника за
допомогою віроломства».**

Прикладами віроломства є: симулювання наміру вести переговори
під пра-
пором перемир'я або симулювання капітуляції; симулювання
поранення або хвороби з
метою обману; симулювання володіння статусом цивільної особи
або некомбатанта, а
також симулювання володіння іншим захисним статусом завдяки
використанню знаків,
емблем або форменого одягу ООН чи нейтральних держав.

- На відміну від віроломства, під час збройних конфліктів припустима воєнна хитрість, якщо вона не суперечить міжнародному праву.

До неї належать дії, що дезорієнтують супротивника, наприклад: маскування, використання пасток, проведення обманних операцій і дезінформація (ст. 37 Додаткового протоколу I).

- Держави, які підписали Женевські конвенції 1949 р. і Додаткові протоколи до них, у тому числі й Україна, поклали на себе зобов'язання ввести в своєму законодавстві в дію норми, що забезпечать кримінальне переслідування осіб, які скоїли або наказали скоїти серйозні порушення, передбачені Конвенціями.

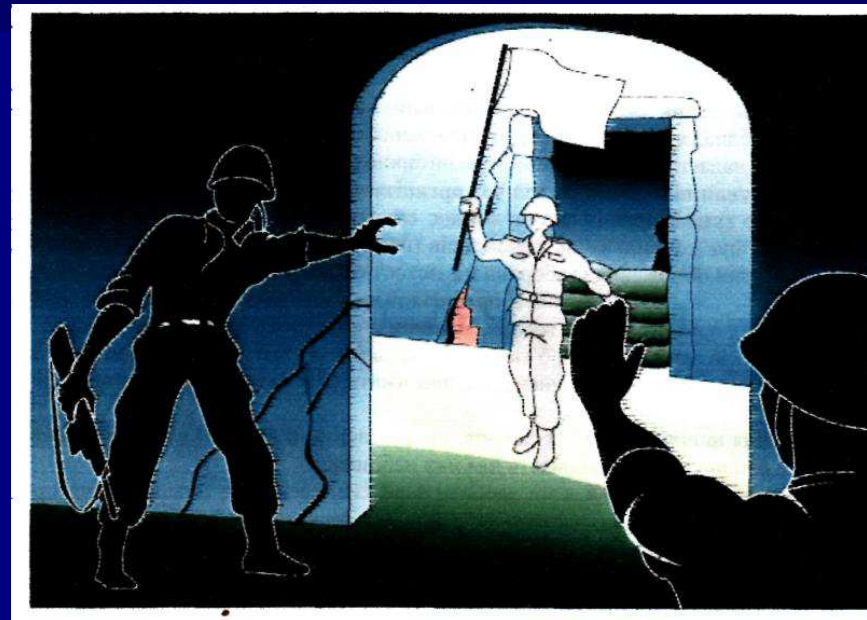
- Ці положення були враховані у розділі XX Особливої частини Кримінального кодексу (КК) (прийнятий Верховною Радою 5 квітня 2001 р.). КК передбачає відповідальність за злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Розділ XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» (ст. 431–435) — кримінальну відповідальність за злочинні дії проти:

військовослужбовця, який перебуває в полоні, за мародерство, насильство над населенням у районі воєнних дій, погане поводження з військовополоненими, незаконне використання символіки Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та зловживання ними.

До жертв збройного
конфлікту відносяться:

- Поранені та хворі;
- особи, які зазнали корабельної аварії чи аварії літального апарата;
- особи, які пропали безвісти;
- загиблі(померлі);
- військовополонені;
- цивільні особи, які знаходяться в районі воєнних дій.

Заборонені дії відносно жертв війни:

Найчисельнішою категорією серед жертв війни є цивільне (мирне) населення.

Протокол I до Женевських конференцій забороняє:

а) робити мирне населення, окремих його представників чи мирні об'єкти цілями наступу;

б) проводити не вибіркові наступи (не спрямовані на конкретну військову мету), а також наступи, у результаті яких можна чекати надлишкової кількості жертв серед цивільного населення;

в) використовувати голод мирного населення як засіб війни – грабувати;

г) нападати на об'єкти, що мають важливу роль для життєзабезпечення мирного населення;

д) нападати на споруди, що містять небезпечні сили (греблі, дамби, АЕС), якщо звільнення цих сил може привести до значних втрат серед мирного населення.

Необхідно знати, що наявність мирного населення у визначеному місці, не є перешкодою для проведення воєнних операцій у цьому місці.

Використання цивільного населення в якості «живого щита» прямо заборонено.

При плануванні і проведенні воєнних операцій, необхідно постійно піклуватися про те, щоб уникнути жертв серед мирного населення, чи у крайньому випадку мінімізувати їх.

Статус полоненого передбачає

1. Медичну допомогу.
2. Достатню кількість їжі.
3. Безпечне місце утримання.
4. Задовільні санітарні норми.
5. Фізичну діяльність.
6. Зв'язок з родиною.
7. Відсутність насильства.
8. Заборону жорстокості.
9. Свободу віросповідання.
10. Заборону примусових робіт.
11. Незалежного спостерігача.
12. Право скарги на умови утримання.

Питання для закріплення вивченого матеріалу:

1. Дайте визначення поняття «збройні сили держави».
2. Які дві категорії учасників бойових дій розрізняє міжнародне право?
3. Кого називають комбатантом?
4. Хто належить до «некомбатантів»?
5. Яка відмінність між розвідником і шпигуном?
6. Як відрізнити воєнну хитрість від віроломства?

.

III. Заключна частина.(2 хв.)

1. Спільне з учнями підбиття підсумків уроку відповідно до поставлених завдань.

2. Повідомлення оцінок – згідно тестування.

3. Домашнє завдання:
Законспектувати основні аспекти МГП.
Бути готовим відповісти на запитання згідно теми у вигляді тестування.

4. Тренування елементів стройової підготовки